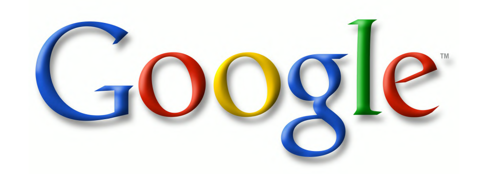

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

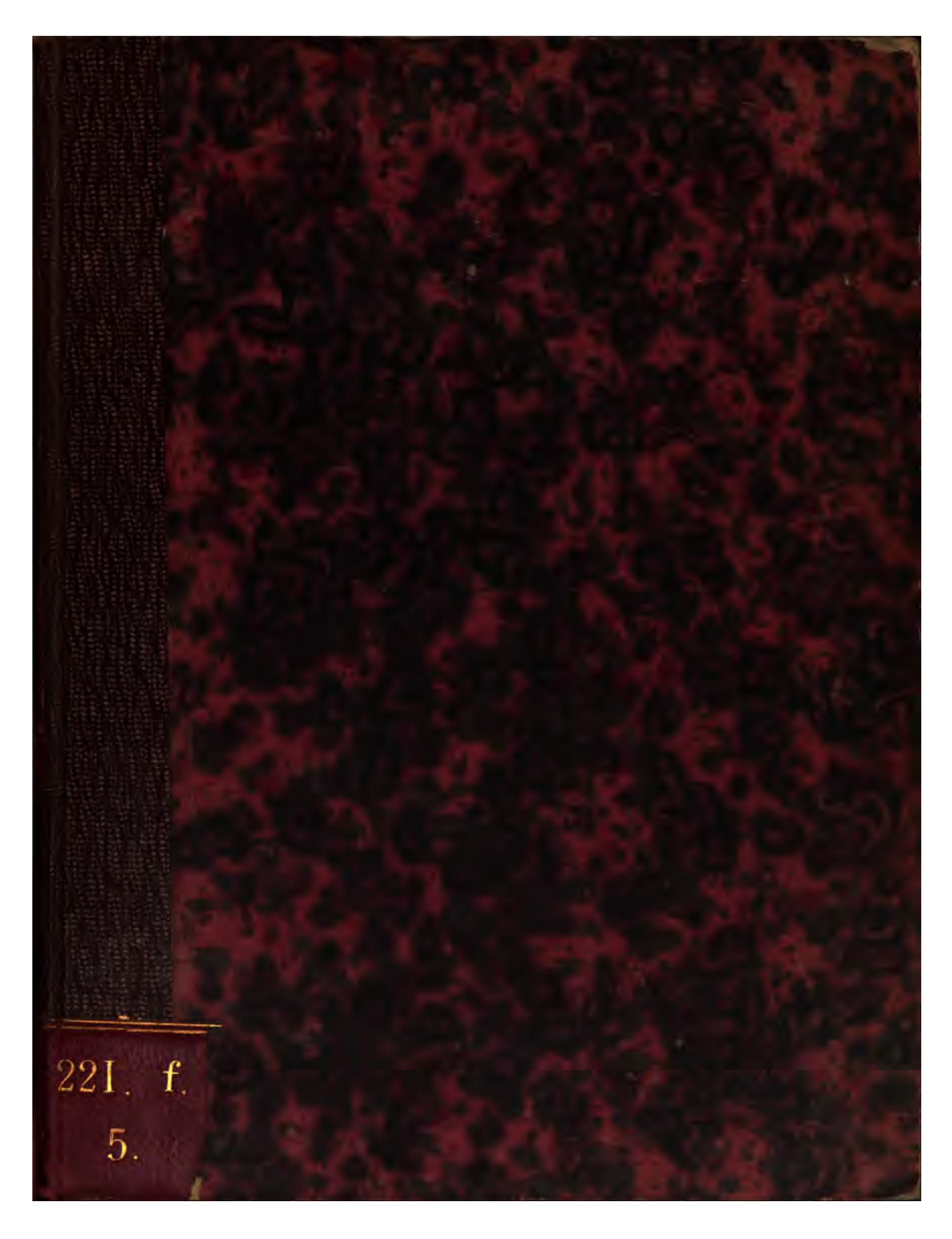
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

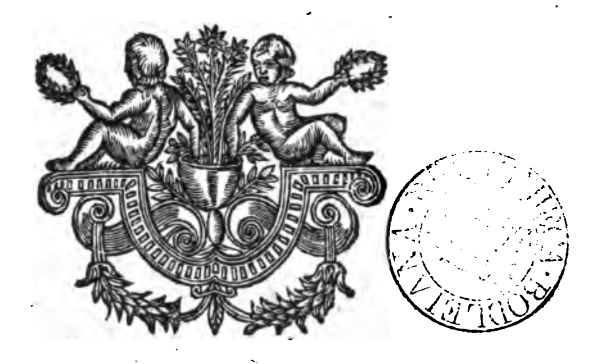

221. f.
5.

Teshene

OBSERVATIO de populis fundis.

De statu siue conditione populorum qui fundi facti esse dicebantur lege Iulia de ciuitate Romana.

TVLLI LEVCORVM.
Apud Sim. Belgrand & Io. Laurent,
Typographos Regios.
M. DC. LI.

221. f. 5. 7

BIBLIOTHECA·BODLEIANA

NICOLAVS RIGALTIVS,
EXIMIO FRATRVM PARI,
PETRO ET IACOBO PVTEANIS,
S. D.

NON ſeparabo quos eiusdem ſanguinis honos, idem virtutis amor, eadem ſtudia tam bene iunxêre; quibuſcum ego ab iſtius ſeculi fere principio coniunctiſſime vixi. De Petro Pithoeo ſcripturus aliquid, quod ab tanti viri ſententia vel minimum recedere videatur, non potui fideliùs aut innocentiùs tradere poſteris, quam veſtro prius examini permiſſum. Et iuuat meminiſſe dictorum, quae nos inter olim ſuper hiſce rebus familiari colloquio miſcebamus. Etenim, Pithoei quidem aetate, nemo regnorum iura, nemo veteres Eccleſiae ritus, nemo Galli-

cana Romanos erga Pontifices studia, Pithoeo curiosius collegit, nemo prudentius ostendit; nemo proinde Thuani augustissimi suffragia magnificentiora commeruit. hodiè vero, nullibi suauius, quam apud vos Pithoei genius adquiescit: nullibi tam praesentes quam in vestra bibliotheca summi viri manes obversantur. Itaq; pace inprimis Thuani, nam aliàs neque vestram, neque ipsius adeo Pithoei sperarem; pace inquam vestra, pace Pithoei dixerim, apparet in opusculo sane pulcerrimo naeuus. Catalogo scilicet Libertatum Ecclesiae Gallicanae, lingua nostra vulgari cõposito, posteaquam regum nostrorum erga Romanae sedis antistites pietatem & beneficia maxima laudauit, Latina quaedam de Ciceronis

oratione pro Balbo, sic ad Ecclesiae Romanae praestātiam aptata citat, vt significet Ecclesiae Gallicanae reges sanctitatem Sedis Apostolicae comiter conseruare, quemadmodum principes liberos decet; si non aequo iure; nam diuina praeferri debere fatetur humanis, certe, non vt dediticios, inquit, aut fundos. Fundos ecce populos dediticiis adiungit; triste aliquid deprecaturus ac seruile; contrarium libertati. Et dediticiorum quidem conditionem pessimam fuisse tradunt iuris Auctores; haud meliorem illa stigmaticorum, malae mentis hominū, qui sunt aliquid ausi tyrannicum. Dicemusne, ab dediticiis istis descensionem fieri ad populos fundos, quasi ad deterrimae tandem sortis mortales? Atqui tota illa pro Balbo

Tullius hoc pertendit, vt populos fundos commune vocabulum esse doceat omnium populorum Romani populi amicorum, federatorum, & nihilominus liberorum. Et noctium Atticarum commentarius decimus sextus apertissime declarat fundos populos esse municipes, ciues Romanos in municipiis legibus suis viuentes; & suo iure vtentes; muneris tantum cum populo Romano honorarii participes; ab eoque munere capessendo appellari municipes: nullis aliis necessitatibus, neque vlla populi Romani lege adstrictos, ni in quam populus eorum fundus factus est. Sic habentur extrema ista Gellii verba libro Carrionis. rectissime; cum eoque libro facit alter ille, quem vos nuper in Bibliotheca Regia,

me rogante, officiosissime inspexistis. Erant igitur in Romana ditione municipes liberi, nullis populi Romani legibus alligati; nisi in aliquam forte legem Romanam populus eorum fundum se fecerat. Tunc enim dicebatur fundus ei legi, siue in eam legem quam adsumserat, quam sententia sua comprobauerat. Etenim leges habebat suas & propria sibi iura quæ cognata & coorta secum, in ipsis municipum mentibus tanquam in fundo resederant, & ipsa radicibus nitebantur suis; & si quædam certe illorum essent consimilia Romanis, non de Romanis tamen, sed de publico sensu, sumta: adeoque ipse populus erat legum suarum fundus. Nam & ager in quo pedem posuerat exoriens populus, quia videba-

tur pecudum ac pecuniae esse fundamentum, fundus est appellatus. Hoc adserit Varro, & legis auctorem alicuius siue sententiae subscriptorem Cornelius Fronto factum esse dicit legis & sententiae fundum. Vt iam hinc tota ista quaestio, de schemate veniat, siue formula loquendi figurata paulatim se se ad populi arbitrium flectente. Sic populos fundos fieri ait Festus rei quam se alienare testantur ; & in Plautina fabula Trinummo , filio spondenti pater accedit fundus potior , cui nimirum , vt majori domino , tutius credatur , quam filio. Tale autem fortean fuerit legis Iuliae de Romana ciuitate caput , quantum ex Marco Tullio colligimus : *Ex federato populo quemquam fieri ciuem Romanum ,*

num, nisi is populus fundus factus fuerit, non placere. vel potiùs in hunc modum: *Qui fundi populi facti non erunt, ciuitatem ne habeant.* Quâ certè formula, legis istius latorem fundi vocabulo seruile quicquam, vel indignum liberis ceruicibus iugum inducere voluisse, non est putandum. Hoc vero tantùm cauisse, ne quis ex municipio singilatim ciuitate Romana donaretur, nisi municipalis ille populus alienandi municipis sui fundus, id est auctor fieret, confectisque super ea re tabulis subscriberet; non aliqua pactione fidejussoria nexus, quod Pithoeus existimasse videtur, sed, quemadmodum diximus, tamquam auctor & moderator; beneficij siue honoris aliunde collati, si non dispensator, certè arbiter & compro-

bator. Aduersus hanc legem fecisse Pompeium criminabantur accusatores Balbi, donato ciuitate Cornelio Balbo Gaditano de consilij siue Senatus Pompeiani sententia. Itaque objiciebant, Balbum vitio factum fuisse ciuem Romanum, populo Gaditano non postulante: exceptum fuisse federe, ne quis è Gadibus ciuitatem mutaret: populum Gaditanum non fuisse fundum; non laudatorem aut procuratorem adipiscendae ciuitatis Romanae: eoque facto violatam fuisse populi Romani maiestatem, neglectas federis Gaditani leges. Refellit obiectionem Cicero: negat vllo federe impediri jus ciuitatis mutandae. Haec enim esse fundamenta firmissima libertatis, ire quò libeat: sui quemque juris, & retinendi &

dimittendi esse dominum: Gaditanos multis annis antequam Balbus in iudicium ob ciuitatis mutationem vocaretur, hospitium cum ipso Balbo fecisse publicè: denique, re multo ante hoc iudicium Gadibus audita, fore vt Balbo periculum crearetur, grauissima in ciuem suum accusatorem Balbi senatus consulta fecisse; deprecatores pro ipso misisse Romam. Post haec omnia, concludit Tullius interrogando; Potuit magis fundus populus Gaditanus fieri, si tùm sit fundus, cum scita ac iussa nostra sua sententia comprobat; quam cùm hospitium facit? Haec procul dubio monstrant, fundorum populorum statum, nullatenus aequiparandum esse dediticiis. Immo fundorum appellatione populorum

falsum est

ſignificari liberos, ciues ſui iuris, ſuaeque ſpontis; cum in pleriſque huiuscemodi conditionis ciuitatibus magna pars juris ſui libertatem ciuitati Romanae anteferret. Sic apud Liuium tribus Hernicorum populis, quia maluerant, quam ciuitatem, ſuae leges redditae. & Praeneſtini ciuitate ob virtutem donati, non mutauêre. Hoc igitur exemplo ſapiunt Galli, qui ſalua ſemper Sedis Apoſtolicae ſanctitate aduerſus ambitioſas monarchiae Romanae molitiones opponunt Eccleſiae Gallicanae priſtina ſcita ſua, ſiue iura, ſiue iuſſa. Sic fundi populi ſumus, non dediticii, ſed liberi, ſed federati, ſed amici; Chriſtianae libertatis municipes. Quod ad conſeruandam populi Romani maieſtatem attinet, praeclarè

Tullius ait, legiſlatoris verba iuben-tia magis eſſe quam ſpondentia feci-alis; & in ſuperiori condicione cauſ-ſaque poni, cuius maieſtas federis ſanctione defenditur. Atque hoc fe-deribus adjici docet Proculus; vt in-telligatur, alterum populum ſuperio-rem eſſe; non vt intelligatur, alterum non eſſe liberum; probatque exem-plo clientium, quos etſi habeamus in clientela noſtra, liberos tamen eſſe haud infitiamur: ſic eos qui maje-ſtatem comiter conſeruare debent, nihilominus liberos eſſe pronunci-amus. Sane, quotquot vbicumque degimus vere Chriſtiani, religioni ducimus iſthaec Romae profanae ſcita rebus accomodare Chriſtianis. Et Pithoeus noſter hoc ipſo de Liber-tatibus Eccleſiae tractatu, maieſta-

tem regibus ſic ſeruat, vt non alteri communicet poteſtati; ſed Apoſtolicae Sedis ſanctitatem, pro maieſtate, comiter ab ipſis etiam regibus conſeruandam eſſe ſuadeat. Verum Eccleſia ſeſe ab ſeculo ſpernit procul. Hoſpitium habet in ſeculo, ſubiecta ſecularibus tantiſper. At municipatum ſuum in coelis eſſe didicit & ſperat, & magiſterio Pauli ſecura credit; praeſaga futurorum, maieſtatem Domini protegentis fideliſſime conſeruat.

Haec de populis fundis obſeruanti mihi, ſunt interuiſa quaedam non iniucunda ſcitu; ſed in hunc dilata locum, ne propoſiti ſeries turbaretur interjectis. Primum illud fuit, Hoc de ciuitate Romana iudicio Balbum ſibi graue ſenſiſſe periculum, cui propulſando tam graues adhibuerit de-

censores, Pompeium quidem, adeoque ipsum Ciceronem. Nostis elogium: Hominem occiderit oportet, qui te patrono vtatur. Pompeius certe Balbum de fortunis omnibus ita dimicasseait, vt nullius in delicti crimen vocaretur. Enimvero graue fuit praestanti viro causam dicere de iure virgarum. & seruauit Cicero, quem Pōpeius fecerat, ciuem; cuius nepoti triumphum fata seruabant. Magni ergo ponderis fuit istud conseruandae ciuitatis iudicium, quo scilicet agebatur de beneficio Porciae legis, quae virgas à corpore ciuium Romanorum teste ipso in Rabiriana Tullio, amouerat, in Gaditani municipii virum excellentem collato, quod beneficium pro scapulis & tergo fuisse dicit Cato in oratione contra M. Coelium,

vbi ſe multos ciues prohibuiſſe iniuria verberum gloriatur. Ideoque Plinius Secundus, naturalis hiſtoriae volumine ſeptimo, inter exempla variantis fortunae poſuit Balbũ huncce Gaditanum. Qui Plinij locus alterum hîc conſtituet articulum praetermiſſorum obſeruatione ſuprà currente. Haec vero ſunt auctoris doctiſſimi verba in editione illa Pariſienſi, ſtudio Petri Daneſij, quem ſub Bellocirii nomine latêre monuit Aemarus Ranconetus, emendata: Fuit & Balbus Cornelius maior, conſul; ſed accuſatus; atque de iure virgarum in iudicum conſilium miſſus; primus externorum, atque etiam in oceano genitorum, vſus illo honore, quem maiores noſtri Latio quoque negauerunt. Accuſatum fuiſſe ait Plinius,

non

non quasi ciuitatem suffuratus esset; verum quia Gaditanus, & ad suos Gaditanos reportandus. Missum vero in judicium consilium: & est pro ipso Ciceronis oratio ad judices. Maiorem praeterea dicit, quia patruus erat alterius Cornelii Balbi, qui aliquot annis post accusationem, de Garamantibus triumphauit. De quo etiam Strabo: ΒΑΛΒΟϹ Ο ΤΡΙΑΜΒΕΥϹΑϹ, & ipse Plinius, volumine quinto: *Vno omnium externorum, curru & Quiritium iure donato.* Currũ dicit, triumphalem. Quiritium iure, quia cum Balbo maiore, patruo, in ciuitatem venerat. Huiusce Balbi iunioris supra fidem humanam temeritate notata, Velleius apposuit: *Illis incrementis fecit viam, quibus non Hispaniae suae natus, sed Hispanus, in*

triumphum & pontificatum adſurgeret. Sic edidit Lipſius. At in editione Rhenani: quibus non Hiſpaniae Gadibus natus, ſed Hiſpanus. Vnde facilis emendatio, repoſitis quae tranpoſita fuerant: Illis incrementis fecit viam, quibus non Hiſpanus, ſed Hiſpaniae Gadibus natus, in tr. & pont. adſurgeret. Quod certè indignationem augebat, honoris in exteros collati: quia magis extranei videbantur, qui non in Hiſpania geniti, ſed in oceano, vt ait Plinius, VII. 43. Gadibus extra orbem conditis, lib. V. 19. quod explicat Velleius, vbi de Gadibus: Tyria claſſis, inquit, plurimum pollens mari, in vltimo Hiſpaniae tractu, in extremo noſtri orbis termino, inſulam circumfuſam oceano perexiguo à continenti diuiſam freto,

Gades condidit. Valete ſuaviſſimi Puteani. Faventibus vobis, haec appendicula Gadibus etiam legatur. Gaditani gaudete. Habete poſthaec, populi fundi, aequiorem & placatiorem Pithoeum. Hadrianus quoque noſter ille Turnebus, quae ſunt à Cicerone ad judices dicta pro vobis, omnium optime percepit: quod etiam, pace clariſſimi Auguſtini veſtri Antonii, proditum velim. Dicite autem Puteanis gratias tantas, quantiplurimi vobis iſthaec Obſeruatio noſtra videbitur. Satis equidem mihi feciſſe arbitror, quod amicorũ benemerentium deſiderio ſum obſecutus. Tulli Leucorum. M. DC. LI. Cal. Febr.

M. PIERRE PITHOV,

au Traitté des libertés de l'Eglise Gallicane.

Les Rois tres-Chrestiens aiant exposé non seulement leurs moiens, mais aussi leurs propres personnes pour mettre & restablir & maintenir les Papes en leur siege, accroistre leur patrimoine de tres-grands biens temporels, & conseruer leurs droits & autoritez par tout, les ont tousiours recognus pour Peres spirituels, leur rendans de franche volonté vne obeissance non seruile, mais vraiement filiale, & (comme disoient les anciens Romains en chose non du tout dissemblable,) sanctitatem Apostolicae sedis sic comiter conseruantes, quemadmodum principes liberos decet, si non aequo iure, *comme il faut confesser qu'es choses spiritueles il y a preeminence & superiorité de la part du S. Siege Apostolique*, certe non vt deditios, aut fundos,

